

ULOGA VETERINARSKOGA INSPEKTORATA U POMORSKOM TRANSPORTU ŽIVIH ŽIVOTINJA

The Role of Veterinary Inspection in Sea-transport of Live Animals

UDK 619] 656.61:351.779

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

Sažetak

U znanstvenoj se raspravi, na sustavan i koncizan način, iznose najbitnije značajke o ulozi veterinarskoga inspektorata u pomorskom transportu živih životinja. Istraživanje započinje analizom važnijih znakovitosti o pomorskom transportu i veterinarskom inspektoratu. Nakon analize pravnih propisa u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji upućuje se na potrebu harmonizacije propisa pomorskoga transporta i veterinarskoga inspektorata Republike Hrvatske i Europske unije.

Ključne riječi: pomorski transport, veterinarski inspektorat, zaštita živih životinja.

Summary

This scientific paper deals with the most important facts about the role of the veterinary inspection in sea transport of live animals in a systematic and concise way. The research introduces the analysis of great significance on sea transport and veterinary inspection. After analyzing legal acts of the Republic of Croatia and the European Union, the need for harmonizing the sea transport regulations and veterinary inspections of the Republic of Croatia and the European Union is printed out.

Key word: sea transport, veterinary inspection, animal welfare.

1. Uvod

Introduction

Iako je pomorski transport živih životinja star gotovo koliko i sam pomorski transport, veterinarska inspekcija novija je disciplina. Na razvoj veterinarstva utjecala je pojava zaraznih bolesti, prvenstveno stoke, i potreba da se očuva higijena namirnica životinjskog podrijetla. Neadekvatan i nedostatan nadzor veterinarskoga inspektorata u transportu i prometu živih životinja i namirnica životinjskog podrijetla, može utjecati na širenje zaraznih bolesti životinja, ali i ljudi. Iz navedenoga proizlazi problem znanstvenoga istraživanja: premda se više desetljeća primjenjuje sustav veterinarskoga nadzora i zaštite prijevoza živih životinja, znanja aktivnih sudionika u pomorskom transportu o transportu živih životinja ispod su potrebnoga minimuma.

Problematika i problem znanstvenoga istraživanja odredili su predmet znanstvenoga istraživanja aktualni teorijski i praktični transportni i veterinarski problemi i fenomeni, sustavno i jednostavno formuliranje rezultata istraživanja: o važnijim obilježjima pomorskoga transportnoga sustava, o ulozi veterinarskoga inspektorata u pomorskom transportu živih životinja, o organizaciji i ustrojstvu sustava pomorskoga transporta i veterinarskoga inspektorata te o pravnim aspektima veterinarskoga nadzora živih životinja u pomorskom transportu i uskladbi hrvatskih pravila o pomorskom transportu i nadzoru živih životinja sa standardima (pravnom stečevinom) Europske unije.

Objekti istraživanja u ovom radu su: pomorski transport, veterinarski inspektorati i veterinarski nadzor živih životinja.

* mr. sc. Snježana Ratkajec-Arbanas, stručna suradnica na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci

** dr. sc. Ratko Zelenika, redoviti profesor na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci

Postavljeni problem, predmet i objekti istraživanja definirali su radnu hipotezu: znanstveno utemeljenim spoznajama o najvažnijim pravnim pravilima i institutima te zakonitostima u pomorskom transportu živih životinja i njihovu veterinarskom nadzoru, moguće je osigurati brži, sigurniji i humaniji transport živih životinja morem, djelotvornu provedbu veterinarskog nadzora u transportu živih životinja radi zaštite zdravlja ljudi i životinja te približavanje hrvatskoga zakonodavstva pravnoj stečevini Europske unije.

Postavljena hipoteza dokazuje se u nastavku rada, koji se uz Uvod i Zaključak sastoji od tri međusobno povezana dijela: Teorijske znakovitosti o pomorskom transportu i veterinarskom inspektoratu, Veterinarski inspektorat – čimbenik zaštite zdravlja živih životinja u pomorskom transportu i Prijedlog aktivnosti o približavanju hrvatskih pravila o pomorskom transportu živih životinja standardima Europske unije. Zaključak sadržava rezultate istraživanja kojima je dokazivana postavljena hipoteza.

2. Teorijske znakovitosti o pomorskom transportu i veterinarskom inspektoratu

Theoretic facts about sea transport and veterinary inspections

Stoljećima su žive životinje „prevožene“ tako da su hodale danima do krajnjega odredišta. Danas, razvojem mreža cestovnog prijevoza, sve se više živih životinja prevozi cestovnim i u kombinaciji s drugim prijevoznim sredstvima. To osobito vrijedi za transport životinja morem i zrakom, pri čemu se kombinira cestovni, željeznički, pomorski i zračni prijevoz. Pomorski transport životinja je svaki prevoz životinja plovidlom uključujući njihov ukrcaj i iskrcaj.

2.1. Važnija obilježja pomorskoga transporta

Some important characteristics of sea transport

Pomorski transport robe (i životinja) u smislu osnovnih načela teorije sustava je složeni, dinamički gospodarski i ekonomski sustav. Kolika je važnost vode kao prometnoga puta, govori činjenica da oko ¾ Zemljine površine pokriva voda ili, točnije, površina mora obuhvaća 361 milijun km² prema 144 milijuna km² površine kopna [2, 76]. More, preko kojega se odvija oko ¾ svjetske trgovine, ima iznimno značenje u međunarodnom i nacionalnom robnom prometu iz dva glavna razloga: 1) to je najjeftiniji prometni put i 2) ono kao prometni put uživa i monopolni položaj jer jedino more omogućuje i opsežniji robni promet između pojedinih kontinenata, otoka i kopna i otoka međusobno.

Ni nacionalni ni međunarodni transportni sustavi ne mogu optimalno funkcionirati bez sustava međunarodnoga multimodalnoga transporta. Međunarodni multimodalni transport znači prijevoz robe iz jedne države u drugu s najmanje dva različita prijevozna sredstva na temelju jedinstvenoga ugovora o prijevozu, tj. jedne prijevozne

isprave, koji izvršava i organizira samo jedan operator transporta (tzv. MTO). Prema tome, međunarodni multimodalni transport, zbog složenosti i značenja u međunarodnome i nacionalnim gospodarskim sustavima, treba promatrati kao složeni dinamički i stohastički sustav [2, 367]. To posebice vrijedi za pomorski transportni sustav jer on gotovo i ne može izvršiti uslugu prijevoza bez kombinacije s drugim transportnim sustavima, osobito cestovnim i željezničkim.

Nacionalni prometni sustav, kao podsustav međunarodnoga prometnoga i transportnoga sustava, tijesno je povezan s podsustavima kao što su: vanjskotrgovinski, špediterski, lučki, carinski, bankarski, sanitarni, fitosanitarni, veterinarski i dr., između kojih postoji čvrsta povratna sprega kao uvjet optimalnom funkcioniranju nacionalnoga prometnoga podsustava [2, 361].

Najvažnije vrste pomorskoga transporta i prometa su: 1) pomorski linijski transport ili linijsko brodarstvo, 2) pomorski slobodni transport ili slobodno brodarstvo i 3) pomorski tankerski transport ili tankersko brodarstvo [2, 269]. Za transport živih životinja koristi se linijskim i slobodnim transportom. Životinje se mogu prevoziti u potpalublju i na palubi, u zasebnim kavezima ili skupno u odjeljcima, a mogu se krcati u plovilo izravno u željezničkim vagonima ili kontejnerima za prijevoz životinja. U pomorskom transportu i veterinarskom inspektoratu živih životinja neizostavno je naglasiti značenje morskih luka kao točaka u kojima počinje i završava pomorski transport i u kojima se obavlja veterinarski nadzor.

2.2. Temeljne funkcije veterinarskoga inspektorata

Basic functions of veterinary inspection

Poslovi veterinarskoga inspektorata samo su jedan od mnogih poslova iz područja veterinarstva, koje obuhvaća: zaštitu zdravlja životinja, provedbu mjera veterinarskoga javnoga zdravstva, unapređenje reprodukcije životinja, veterinarsku zaštitu okoliša i druga pitanja bitna za veterinarstvo [6, čl. 1.]. Veterinarski inspektorat provodi veterinarsko-zdravstveni pregled i kontrolu: pošiljaka životinja i proizvoda životinjskoga podrijetla, životinjskoga sjemena, objekata, opreme, sredstava i uvjeta prijevoza da bi se zaštitilo zdravlje ljudi i životinja, osigurala dobrobit životinja i utvrdilo zdravstveno stanje životinja i zdravstvena ispravnost proizvoda životinjskoga podrijetla, koji mogu biti prijenosnici zaraznih bolesti ljudi i životinja, ili na drugi način ugroziti njihovo zdravlje i okoliš.

Svaka pošiljka živih životinja koja se prevozi (uključujući ukrcaj, iskrcaj i prekrcaj), bilo u unutarnjem ili međunarodnom prometu, i prijevozno sredstvo predmet su veterinarsko-zdravstvenoga pregleda i kontrole, koje pri ukrcaju, iskrcaju i prekrcaju živih životinja i proizvoda životinjskoga podrijetla u unutarnjem prometu, pri iskrcaju uvoznih te ukrcaju i prekrcaju izvoznih pošiljaka obavljaju veterinari ovlaštenih privatnih veterinarskih organizacija.

Državni i županijski veterinarski inspektori obavljaju inspekcijski nadzor nad radom veterinarskih organizacija i ostalih sudionika u prometu živih životinja i proizvoda životinjskoga podrijetla.

Veterinarsko-zdravstvene preglede i kontrole na graničnim prijelazima obavlja granični veterinarski inspektor. U provedbi inspekcijskoga nadzora granični veterinarski inspektor provodi veterinarsko-zdravstveni pregled i kontrolu nad uvozom, izvozom i provozaom pošiljaka životinja i proizvoda životinjskoga podrijetla. Pritom on ima pravo i obvezu: obaviti veterinarsku kontrolu i pregled pošiljaka i prateće dokumentacije, utvrditi njihovu valjanost, provjeriti sukladnost podataka o podrijetlu i identitetu s oznakama životinja i proizvoda te jamstva što ga zahtijevaju nacionalni propisi, obaviti pregled pošiljke koja se uvozi, izvozi, provodi ili se privremeno skladišti glede provjere uvjeta prijevoza, pakiranja proizvoda te zdravstvenoga stanja životinja i zdravstvene ispravnosti proizvoda, pregledati poslovne knjige, voditi evidenciju izvoznih, uvoznih i provoznih pošiljaka te obavljati druge poslove propisane zakonom.

Pravne osobe u pomorskom prometu - pomorski agenti, pomorski špediteri, pomorski prijevoznici ili korisnici robe - moraju graničnome veterinarskom inspektoratu (smještenom u morskoj luci) podnijeti zahtjev za veterinarsku kontrolu pošiljke odmah nakon njezina prispjeća na granični prijelaz. Pri uvozu, izvozu i provozaom pošiljaka, one moraju imati međunarodnu svjedodžbu (certifikat) o zdravstvenoj ispravnosti. Osim toga, dopušten je ukrcaj, iskrcaj i prekrcaj pošiljki životinja samo u onim morskim lukama i riječnim pristaništima što udovoljavaju propisanim uvjetima.

Troškove primjene potrebnih mjera pri transportu snosi izvoznik ili uvoznik. Međutim, angažiranjem međunarodnoga špeditera sve poslove graničnoga veterinarskoga inspektorata organizira i koordinira špediter [2, 237]. On u poslovnom odnosu s veterinarskim inspektoratom nastupa u statusu komisionara, dakle u svoje ime, a po nalogu i za račun svojega nalogodavatelja. Špediter je dužan veterinarskom inspektoratu pravodobno pošiljku staviti na raspolaganje, uz prateću dokumentaciju.

3. Veterinarski inspektorat – čimbenik zaštite zdravlja živih životinja u pomorskom transportu

Veterinary inspection – the factor of animal health care in sea transport

Svake se godine milijuni živih životinja (goveda, ovaca, svinja, konja i sitnih životinja) prevoze unutar Europe i dalje, često nekoliko tisuća kilometara dugim putovima iz četiri glavna razloga: 1) za klaonice, 2) za tržište i prodaju, 3) drugim farmama za tov prije klanja i 4) drugim farmama za uzgoj ili proizvodnju mlijeka. Od važnosti za ovaj rad su propisi koji reguliraju pomorski prijevoz živih životinja u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji [24].

3.1. Važniji hrvatski pravni akti o prijevozu živih životinja

Some important Croatian legal acts about live animals transport

Na razvoj veterinarstva u Hrvatskoj značajno je utjecao Osnovni zakon o zaštiti stoke od stočnih zaraza (1954.), koji je potaknuo novu djelatnost veterinarske službe, tj. veterinarski nadzor (inspekciju) s mjerama, osobito u suzbijanju stočnih zaraza i očuvanju higijenske kakvoće namirnica životinjskoga podrijetla. Zbog proširenja veterinarskih nadzornih poslova, za tu su novu djelatnost ovlaštene veterinari u veterinarskim ustanovama (stanicama). Pri tome su veterinarske stanice ispunile svoje obveze u zaštiti stočarstva, osobito u suzbijanju stočnih zaraza, te su veterinarsku službu Hrvatske uvrstile u red vodećih u Europi [3, 76].

Osnovni je veterinarski propis danas u Republici Hrvatskoj Zakon o veterinarstvu [6]. Njime se uređuje: zaštita zdravlja životinja, sprečavanje i kontrola bolesti zajedničkih životinjama i ljudima, kontrola životinja namijenjenih za klanje te riba, školjaka i rakova, proizvoda životinjskoga podrijetla, kakvoće hrane za životinje, reprodukcija životinja i njihova dobrobit, veterinarska zaštita okoliša i drugi poslovi veterinarskoga javnoga zdravstva, organizacija, financiranje i ostale mjere od važnosti za provedbu jedinstvene zaštite zdravlja životinja i za sustav veterinarske službe u Hrvatskoj. Zakon o veterinarstvu definira sustav veterinarstva i veterinarske inspekcije te utvrđuje ovlaštenost i uvjete za rad veterinarske službe, a uzima u obzir i promjene povezane s privatizacijom veterinarskih stanica, te uspostavlja državne ovlasti nad ovlaštenim veterinarima u veterinarskim stanicama. Veterinarske su stanice privatizirane, dok je županijska inspekcija u cijelosti pod upravom Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva. Osnivanje županijskih veterinarskih ureda, u okviru kojih djeluju županijske veterinarske inspekcije, osigurava djelotvornu i zakonsku nazočnost Uprave za veterinarstvo na svim razinama [11, 200]. Veterinarske stanice u Republici Hrvatskoj danas su pravne osobe koje na temelju zakona imaju javne ovlasti [5].

Veterinarski nadzor nad uvozom, izvozom i provozaom pošiljaka životinja morem u Republici Hrvatskoj obavlja se preko sljedećih graničnih prijelaza (luka) [10]:

1. Rijeka – pomorska luka i Bršica – pomorska luka, za koje je osnovana granična veterinarska stanica u Rijeci i
2. Split – pomorska luka, Zadar – pomorska luka, Ploče – pomorska luka i Dubrovnik – pomorska luka, za koje je osnovana granična veterinarska stanica u Splitu.

Pri uvozu, izvozu i provozaom pošiljaka živih životinja potrebno je osobitu pozornost posvetiti pravilima koja propisuju: uvjete kojima moraju udovoljavati luke, pristaništa i plovila, zaštitu životinja u pomorskom transportu i veterinarsko-zdravstvene preglede i kontrole.

3.1.1. Uvjeti kojima moraju udovoljavati pristaništa (luke) za ukrcaj, prekrcaj i iskrcaj pošiljki životinja

Conditions which must be met by loading, reloading and unloading of animal's consignment quays and ports

Morske luke, riječna pristaništa, kolodvori i terminali na kojima se ukrcavaju, iskravaju i prekravaju pošiljke životinja moraju udovoljavati propisanim uvjetima [9, čl. 1.]. Moraju imati stalne ili pokretne rampe za utovar, istovar i pretovar životinja, ili kontejnere ako se te manipulacije obavljaju dizalicama. Stalne su rampe nepokretne i grade se od čvrstoga materijala, jednako kao i pokretne rampe (mostovi), a njima se osigurava jednostavan, brz i siguran utovar i istovar u/iz željezničke vagone i kamione. Kontejneri se grade od čvrstoga materijala da izdrže težinu životinja koje se utovaruju ili istovaruju, a moraju imati na uzdužnim i poprečnim stranama dovoljno visoku i čvrstu zaštitnu ogradu da se spriječi ispadanje životinja za vrijeme utovara ili istovara [2, 269]. Ako se životinje utovaruju u brod izravno iz cestovnoga prijevoznoga sredstva, ili se iskravaju izravno iz broda u cestovno prijevozno sredstvo i ne zadržavaju se na prostoru luke i pristaništa, nije potrebna izgradnja staja i obora [9, čl. 7.]. U protivnome, luke i pristaništa moraju imati staje ili ograđeni prostor (obor) za privremeni prihvat životinja prije utovara ili istovara. Staje moraju biti građene tako da štite od atmosferskih oborina, o uređajima za vezivanje, hranjenje i pojenje životinja. U blizini staje, obora ili rampa mora se osigurati smještaj gnoja i drugih otpadaka životinjskoga podrijetla. Staje, obori, rampe, kontejneri i putovi kojima su se kretale životinje – nakon svakoga pražnjenja, svakoga utovara ili istovara životinja, moraju se čistiti i dezinficirati. Dezinfekcija i čišćenje prijevoznih sredstava u pomorskom prometu obavlja se u luci ili pristaništu u kojem je iskrkana posljednja pošiljka živih životinja, i to odmah nakon iskrcaja pošiljke [7].

3.1.2. Uvjeti kojima moraju udovoljavati plovila za prijevoz životinja

Conditions which must be met by live animals transport vessels

Plovilo za prijevoz životinja mora imati dovoljno prostrane boksove. Za sitne životinje boks mora biti pregrađen kako bi se spriječio njihov izlazak, a ako se prevoze na palubi, prostor na kojem se nalaze životinje treba biti odvojen ogradom. Za prijevoz životinja u potpalublju mora se osigurati dobra ventilacija i odgovarajuća rasvjeta. Pod plovila mora biti izrađen tako da ne propušta tekućinu i da se ne skliže, mora biti bez oštrih rubova koji mogu uzrokovati ozljeđivanje životinja i mora biti pogodan za čišćenje i dezinficiranje. Ako je potrebno, na pod treba staviti slamu, pijesak ili sl., ovisno o vrsti životinje.

Zbog velike vrijednosti i činjenice da uglavnom plove u inozemnim vodama, morski se brodovi i teret osiguravaju prema međunarodnim pravilima, a obuhvaćaju, između ostaloga, osiguranje prijevoznih sredstava i osiguranje

tereta koji se prevozi (pomorski kasko i tzv. kargo-osiguranje) [23].

3.1.3. Zaštita životinja u pomorskom transportu

Animal welfare in sea transport

Zabranjeno je prevoziti životinje tako da se prijevozom uzrokuju patnje, mučenja, obolijevanja ili uginuća životinja, i to posebno: ukrcaj i prijevoz tijekom velike vrućine i hladnoće, prijevoz na nepokrivenom dijelu plovila bez zaštite od klimatskih uvjeta, prijevoz u zatvorenim prijevoznim sredstvima (kontejnerima i željezničkim vagonima u plovilu ili u samom potpalublju) u kojima nije osigurana primjerena ventilacija, temperatura i propisana minimalna podna površina tako da svaka životinja može leći na pod.¹ Važno je napomenuti da prijevoznik mora osigurati osobu (pratitelja) koja će se tijekom prijevoza skrbiti o sigurnosti prevoženih životinja, o njihovu napajanju, hranjenju i odmoru najmanje svakih 12 sati, a ljeti i češće [4].

Pošiljke životinja moraju se utovariti, pretovariti i istovariti brzo i stručno, da bi se izbjeglo mučenje, ozljeđivanje i dodir s drugim životinjama. Ako se pri tome koristi dizalicama, moraju se uporabiti pojasevi ili druga oprema kojima se osigurava brzo i stručno postupanje sa životinjama [8, čl. 2.].

Pri uginuću za vrijeme pomorskoga transporta, lešine uginulih životinja treba odvojiti od živih te ih istovariti u pristaništu, osim ako od trenutka uginuća životinje prijevoz morskim plovilom do pristaništa traje dulje od 12 sati. Tad se lešina može neštetno ukloniti bacanjem u more, zapakirana tako da sigurno potone, a o uginuću životinje odgovorna osoba treba sastaviti zapisnik u kojemu će navesti: vrstu životinje, spol i druge oznake, te okolnosti u kojima je uginula [8, čl. 26.].

3.1.4. Veterinarsko-zdravstveni pregledi i kontrole

Veterinary and health checks and controls

Veterinarsko-zdravstveni pregled pošiljaka životinja obavlja ovlaštenu veterinar prije ukrcaja, za vrijeme prekrcaja i prilikom iskrcaja [8, čl. 54.]. Odgovorno tijelo (ovlaštenu veterinar) mora biti obaviješteno o mjestu i vremenu ukrcaja, prekrcaja ili iskrcaja pošiljke, i to najmanje 24 sata prije ukrcaja, a pri prekrcaju i iskrcaju – odmah po prispjeću pošiljke.

Obveznim veterinarsko-zdravstvenim pregledima podliježu pošiljke živih životinja koje se uvoze, izvoze ili provoze preko teritorija Republike Hrvatske. Pošiljke koje su namijenjene uvozu pregledavaju se na graničnom prijelazu (luci) i na mjestu iskrcaja ili prekrcaja, a pošiljke namijenjene izvozu, na mjestu ukrcaja ili prekrcaja i na graničnom prijelazu (luci) [8, čl. 60.]. Tim pregledom

¹ S obzirom na težinu pojedine vrste životinje potrebno je osigurati: za kopitare od 0,90 do 2,25 m², za goveda od 0,81 do 2,03 m², za svinje od 0,20 do 0,95 m² te za ovce i koze od 0,20 do 0,39 m². Perad se u plovilu prevozi u kavezima, kao i ostale sitnije životinje. Detaljnije o tome vidi Pravilnik o načinu utovara ..., o. c.

utvrđuje se: način ukrcaja i identitet pošiljke, veterinarsko-zdravstveni uvjeti i zdravstveno stanje pošiljke, ispravnost prateće veterinarsko-zdravstvene dokumentacije, postoje li smetnje za ukrcaj i prekrcaj pošiljke, jesu li izvršena sva prethodna ispitivanja određena međunarodnim ugovorima s državama u koje se pošiljka izvozi ili preko koje se provози te udovoljava li prijevozno sredstvo propisanim uvjetima.

Ako nema smetnja, ovlaštenu će dopustiti ukrcaj i otpremu i izdati svjedodžbu o zdravstvenom stanju pošiljke. Ako se pošiljka namijenjena izvozu mora prekrcati na graničnom prijelazu, taj će se prekrcaj obaviti samo na propisani način i uz nadzor graničnoga veterinarskoga inspektora. Kad pošiljka koja se izvozi stigne na granični prijelaz, prijevoznik mora obavijestiti graničnu veterinarsku stanicu o njezinu prispjeću, radi obveznoga pregleda. Ako nema nikakve smetnje za izvoz ili provoz pošiljke, granični veterinarski inspektor stavlja na svjedodžbu o zdravstvenom stanju pošiljke naznaku „Izvoz dopušten“.

Pregled pošiljaka koje se uvoze obavlja se analogno pregledu onih koje se izvoze. Ako nema smetnja za uvoz pošiljaka životinja, granični veterinarski inspektor ovjerovit će svjedodžbu o zdravstvenom stanju životinje, čime se produljuje njezino važenje još 10 dana, i na svjedodžbu će staviti naznaku „Uvoz dopušten“. Isto se primjenjuje i za provoz.

3.2. Pravni akti Europske unije o prijevozu živih životinja

European Union legal acts on live animals transport

Europska unija donijela je seriju direktiva i regulativa² kojima se uređuje način postupanja sa živim životinjama u prijevozu, od kojih je najvažnija Direktiva Vijeća EU 91/628/EEC, izmijenjena (poboljšana) Direktivom 95/29/EC [21]. Uz te direktive tu su i mnoge odluke, uredbe, preporuke i priopćenja koja se odnose na: specifičnosti transporta brodom, uvoz živih životinja iz trećih zemalja, granične veterinarske inspeksijske postaje i dobrobit životinja u pomorskom transportu.

3.2.1. Specifičnosti transporta brodom

Specifics of sea transport

Brodovi (kao i cestovna vozila i željeznički vagoni smješteni na palubi i u potpalublju) za prijevoz živih životinja moraju ispunjavati posebne i dodatne uvjete [20]. Posebni su uvjeti: životinje moraju biti smještene u primjereni tor ili odjeljak, osim ako su u vozilu ili željezničkom vagonu, i gdje je potrebno, trebaju biti osigurane od ozljeda za vrijeme prijevoza brodom; dodatni su uvjeti: treba osigurati prolaz na brodu kojim se omogućuje prilazak svim torovima (odjeljcima), boksovima, vozilima ili željezničkim vagonima gdje su

životinje smještene tako da one mogu, ako je potrebno, biti zbrinute, nahranjene i napojene tijekom putovanja brodom, zatim svi odjeljci i vozila u kojima su životinje trebaju biti dobro učvršćeni, opremljeni učvršćenom opremom radi sigurnosti, trebaju imati dostatan broj otvora za zrak ili se na drugi način omogućuje da zrak kruži u ograničenom prostoru (ventilaciju), i primjerenu drenažu (odvodnju) što odgovara sanitarnim uvjetima. Na brodu treba biti osigurana izolacija bolesnih i ozlijeđenih životinja uz prvu pomoć i liječenje. Životinje ne bi trebale biti prevožene na otvorenim palubama, osim u odgovarajućim kontejnerima koji im pružaju adekvatnu zaštitu protiv mora i nepovoljnih vremenskih uvjeta [19].

U transportu morem između dva mjesta unutar EU-a, a prijevozno je sredstvo utovareno u plovilo bez iskrcavanja životinja, u luci odredišta ili neposrednoj blizini životinje trebaju biti iskrcane iz prijevoznoga sredstva i treba im omogućiti odmor od najmanje 12 sati. Ako je putovanje kraće, odmor nije obavezan, a za duža putovanja brodom prijevozno sredstvo mora biti posebno opremljeno.³

Roll-on, roll-off putovanja trajektom smatraju se dijelom putovanja i životinje moraju biti iskrcane i odmorene 12 sati. Vrijeme provedeno na plovilu smatra se dijelom putovanja. Po novom prijedlogu to se vrijeme ne bi trebalo računati u vrijeme putovanja pa bi na taj način 12-satni odmor u luci ili blizu nje bio izbrisan.

3.2.2. Uvoz životinja iz trećih država

Animals entering from third countries

Detaljna legislativa EU-a iz polja veterinarstva određuje uvjete pod kojima države članice mogu uvoziti žive životinje i proizvode životinjskoga podrijetla iz trećih država. Ova legislativa postavlja seriju zdravstvenih zahtjeva i zahtjeva za nadzorom i kontrolom, tako dizajniranih kako bi se osiguralo da uvezene životinje i proizvodi životinjskoga podrijetla ispunjavaju standarde jednake onima koji su potrebni za proizvodnju i trgovinu između država članica. Svrha kontrole je da budu uvezeni samo žive životinje i proizvodi životinjskoga podrijetla koji udovoljavaju zakonodavstvu EU.

Veterinarsku kontrolu (pregled) živih životinja uvezenih u Europsku uniju iz trećih država provode ovlaštenu veterinari na određenoj graničnoj inspeksijskoj postaji iz Popisa odobrenih graničnih inspeksijskih postaja [19]. Kontrola uvoza iz trećih država temelji se na Aktu veterinarske granične inspekcije (1192/1996.), kako bi se spriječile bolesti životinja i osigurala higijena hrane i higijenski standardi proizvoda za hranjenje životinja te naknade za provedbu veterinarske inspekcije pošiljaka. Uvoznici su obvezni 24 sata prije dolaska na graničnu postaju obavijestiti ovlašteno veterinarsko osoblje postaje o dolasku pošiljke na teritorij EU, navodeći broj, vrste i procijenjeno vrijeme dolaska životinja. One trebaju biti dopremljene izravno do granične inspeksijske postaje (ili do karantene) pod službenim nadzorom i ne mogu

² Razlika između direktive i regulative je u tome što direktiva mora biti primijenjena u zakon svake države članice, dok regulativa automatski postaje zakon u svim državama Europske unije.

³ Kada je riječ o pošiljkama životinja za Srednji istok, problem je u tome što kada se životinje jednom ukrcaju, EU nema više kontrolu nad njima [13].

napustiti postaju ili karantenu dok veterinarska kontrola nije provedena.

Uvoz životinja i životinjskih proizvoda u EEA (*European Economic Area* – Europski gospodarski prostor) mora pratiti zdravstveni certifikat kakav je određen u EU-legislativi [16]; njime se postavljaju uvjeti koji moraju biti zadovoljeni i provjere koje moraju biti poduzete da bi se uvoz dopustio. Detalji koji se trebaju certificirati određeni su posebnom EU-legislativom što uključuje i modele certifikata kojima se koristi. Certifikat mora potpisati ovlaštenu veterinar sukladno odredbama Direktive 96/939/EC.

3.2.3. Veterinarske granične inspeksijske postaje

Veterinary border inspection posts

Granična inspeksijska postaja je svaka inspeksijska (i veterinarska) postaja smještena u neposrednoj blizini vanjske granice EU-a (od važnosti za ovu raspravu su granične inspeksijske postaje u morskim lukama) koju je odobrila Europska komisija u skladu s propisima za obavljanje veterinarske kontrole životinja koje se dopremaju iz trećih država [18]. Granična veterinarska inspeksijska postaja treba biti smještena u carinskom području tako da omogući obavljanje drugih administrativnih formalnosti, uključujući i one carinske što se odnose na uvoz i izvoz i za koje su ovlaštena sjedišta granične inspeksijske postaje. Osim navedenoga države članice dužne su osigurati propisanu infrastrukturu, opremu i ovlaštene djelatnike (veterinare i osposobljeno pomoćno tehničko osoblje koje radi pod nadzorom veterinara).

Ako ovlaštenu veterinar, provodeći kontrolu ulaska životinja na teritorij EU iz trećih država, utvrdi da one ili prateća dokumentacija ne udovoljavaju propisanim uvjetima za ulazak na teritorij EU treba zabraniti njihov ulazak ili propisati karantenu.⁴

Granični veterinarski inspektori su zaposleni i ovlaštenu od Ministarstva poljoprivrede, koje upravlja inspekcijom uvoza živih životinja iz trećih država i njihova izvoza u te zemlje. Granični veterinarski inspektori mogu provoditi djelomičnu i/ili potpunu veterinarsku kontrolu.⁵ Potpuna veterinarska kontrola provodi se na pošiljkama životinja pristiglima u luku na teritoriju EU koje nastavljaju njihovo putovanje morem u istom prijevoznom sredstvu do druge države članice. Potpuna veterinarska kontrola može biti provedena samo kad je granična inspeksijska postaja u luci odobrena za veterinarsku kontrolu pošiljke životinja i o tome su preko Animo-mreže obaviještene odgovorne vlasti države članice u kojoj je mjesto odredišta.

Države članice (veterinarska komisija) svake godine provode inspeksijski nadzor nad radom graničnih inspeksijskih postaja. Ako je više inspeksijskih pregleda

našlo zadovoljavajuće stanje, nakon konzultacije s državama članicama inspeksijski se pregledi temeljem odluke komisije 2001/881/EEC mogu provoditi rjeđe, ali najmanje svake treće godine [16].

3.2.4. Dobrobit životinja u pomorskom transportu

Animal welfare in sea transport

Vijeće Europe postavilo je načela i minimalne tehničke standarde za dobrobit životinja u pet konvencija koje pokrivaju: međunarodni transport, životinje za uzgoj, životinje za klanje, životinje za laboratorijske pokuse i kućne ljubimce [12]. Zaštita životinja za vrijeme prijevoza uvijek je bila jedno od važnijih područja skrbi o zaštiti životinja. Prva Direktiva EU iz ovoga područja prihvaćena je 1977. godine (77/489/EEC). Otada se direktiva mijenjala dva puta, 1991.(91/628/EEC) i 1995. godine Direktivom 95/29/EC. Prijevoz životinja unutar jedne države i između država članica EU zaštićen je tom jednom jedinom Direktivom, a sva su je nacionalna zakonodavstva trebala donijeti do kraja 1996. godine [15]. Međutim, neke države moraju još poboljšati standarde, i države članice primjenjuju različita pravila. Direktiva propisuje uvjete za transport cestom, željeznicom, zrakom i morem te postavlja maksimalno vrijeme putovanja (osam sati), hranjenja i pojenja (intervale) i minimalno vrijeme za odmor. Životinje koje se prevoze izvan EU-a zaštićene su samo ako ta država ima svoje vlastite zakone o zaštiti životinja.

Postoji pet područja gdje dobrobit životinja može biti narušena i načina kako problemi dobrobiti mogu biti riješeni [14]:

1. Nedostatan vode i hrane te neuravnotežena hrana – omogućuje se lagan pristup svježoj vodi i prikladnoj hrani u dovoljnim količinama i sastava koji održava zdravlje i snagu.
2. Prijetnje okoline – omogućuje se (pruža) prikladna okolina uključujući sklonište i primjeren prostor za odmor, na otvorenome ili zatvorenom.
3. Bolesti ili ozljede – prevencija ili brza dijagnoza i liječenje.
4. Ograničenja u ponašanju – omogućuje se dostatan prostora, vlastiti smještaj i društvo životinja iste vrste.
5. Patnja (duševna i tjelesna) – minimiziraju se uvjeti koji uzrokuju neprihvatljive razine tjeskobe, straha, stresa (utovar i istovar obično uzrokuje najveći stres za vrijeme prijevoza), nesreće, dosade, bolesti, patnje, žeđe, gladi i slično.

⁴ Karantena može biti smještena u graničnoj inspeksijskoj postaji (luci), u mjestu odredišta držanja ili uzgoja životinja i u blizini mjesta odredišta držanja ili uzgoja.

⁵ Djelomična veterinarska kontrola obuhvaća provjeru dokumentacije i identiteta životinje, a potpuna veterinarska kontrola provjeru dokumentacije, identiteta i fizičku provjeru životinje. O tome detaljnije cf. Direktivu vijeća Europe 91/496/EEC.

3.3. Analiza i ocjena stanja u prijevozu živih životinja u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji

Analysis and review of situation in live animals transport in the Republic of Croatia and European Union

Republika Hrvatska potpisnica je Konvencije za zaštitu životinja za vrijeme međunarodnoga transporta, iz 1968. godine, ali još uvijek nema pravilnik o međunarodnom transportu niti je potpisnica europske direktive o transportu životinja [17].

Danas Hrvatska primjenjuje samo neka načela zakonodavstva EU-a iz područja prometa i veterinarstva. Izvjestan broj temeljnih direktiva djelomično je preuzet, ali se ova područja trebaju u cijelosti uskladiti s pravnom stečevinom Europske unije. Hrvatska mora dokazati svoju sposobnost da svoje zakonodavstvo strogo uskladi s pravnom stečevinom EU i da ga primjenjuje i nadzire njegovu provedbu [24]. Trenutačno se uspostavlja sustav identifikacije i registracije životinja pa bi se on trebao uskladiti s normama EU-a. Osnovni sustav nadzora bolesti životinja i zdravlja životinja postoji, ali bi se morao i dalje usklađivati sa zakonodavnim i institucionalnim zahtjevima EU-a; temeljna načela zakonodavstva EU-a o dobrobiti životinja unesena su u nacionalno zakonodavstvo, pa bi u području zajedničkih mjera, s obzirom na to da važni elementi pravne stečevine EU još nisu preuzeti, Hrvatska morala uložiti napore kako bi se upravljanje nacionalnim režimom veterinarskih pregleda, režim veterinarskih pregleda pri uvozu iz trećih zemalja i uvozna pravila uskladili sa zahtjevima EU-a. Posebno se to odnosi na obuku inspektora i zaposlenih u uredima i na odgovarajuću laboratorijsku opremu. Samo nekoliko mjesta zadovoljava strukturne i higijenske uvjete za izvoz u EU.

Ni sve države članice Europske unije nisu još u potpunosti uskladile svoje zakone s pravnom stečevinom EU-a. Zbog kompleksnosti sustava transporta i veterinarskoga nadzora živih životinja te njihove važnosti za životinje i za ljude, usvojene direktive, regulative, odluke i drugo podložne su svakodnevnim prijedlozima i donošenju izmjena i dopunama. Europska komisija će, između ostaloga, istražiti mogućnost potpisivanja bilateralnih ugovora s trećim državama koji se tiču transporta i izvoza živih životinja za uzgoj i klanje [12]. Postoje ozbiljne dvojbe o usklađenosti EU-zakonodavstva s odredbama WTO-a, pa na granicama EU mora biti pojačana propisna kontrola. Pojačane mjere nadzora mogu smanjiti promet i povećati troškove proizvođačima, pa tako povisiti cijenu korisnicima. Viši troškovi proizvodnje za proizvođače iz EU mogu donijeti koristi proizvođačima živih životinja iz SAD-a i njihovoj zastupljenosti na tržištima trećih država.

4. Prijedlog aktivnosti radi približavanja hrvatskih pravila o pomorskom transportu živih životinja standardima Europske unije

Suggestion of activities for harmonizing Croatian rules about live animals sea transport with European Union standards

Događaj koji je obilježio odnose Republike Hrvatske i Europske unije u 2003. godini nesumnjivo je podnošenje zahtjeva za punopravno članstvo, 21. veljače 2003., čime je Republika Hrvatska formalno započela proces pristupanja Europskoj uniji [11, 27].

4.1. Aktivnosti u području veterinarskoga prava

Activities in the line of veterinary law

U sklopu programa CARDS (*Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization – Pomoć Europske unije u obnovi, razvoju i stabilizaciji*) 2002 projekta – Izgradnja strukture u području poljoprivrede, živih životinja i hrane, jedan od specifičnih ciljeva je poticanje procesa harmonizacije ključne legislative u području zdravlja životinja i veterinarskoga javnoga zdravstva. Prvenstveno će se pritom početi od zakonodavstva Europske unije pri izvozu živih životinja i proizvoda životinjskoga podrijetla u Europsku uniju. Riječ je o sljedećim propisima [11, 27-28]:

- direktive vijeća 64/433/EEC, 71/118/EEC, 72/462/EEC, 77/96/EEC, 77/99/EEC (as 92/5/EEC), 94/65/EEC, 89/437/EEC, 90/539/EEC, 91/494/EEC, 91/495/EEC, 92/45/EEC, 92/46/EEC, 92/65/EEC, 92/118/EEC,
- direktive vijeća 43/93/EEC i 2001/471/EC,
- EU-zakonodavstvo koje se odnosi na hranu za životinje,
- direktive vijeća 91/628/EEC, 93/119/EC,
- kontrola rezidua lijekova i hormona (96/23/EEC, 96/22/EEC i 98/179/EC),
- direktive vijeća 79/923/EEC, 91/67/EEC, 91/492/EEC, 91/493/EEC, 92/48/EEC, 93/53/EEC, 95/70/EEC, 2406/96/EC, 2065/2001/EC,
- Kontrolne mjere koje se odnose na zoonoze (92/117/EEC).

Jedna od komponenata CARDS 2003 projekta – jačanje hrvatske veterinarske službe, ujedno je i podrška približavanju i primjeni legislative EU s područja zdravlja životinja. Projekt obuhvaća analizu postojeće legislative kako bi se ustanovili prioriteta na području zdravlja životinja, usklađivanje postojećih pravnih propisa s pravnom stečevinom EU-a te priprema naputaka i priručnika za primjenu novoprihvaćene legislative i dobre veterinarske prakse na području zdravlja životinja.

4.2. Organizacija veterinarskih služba

Arrangements of veterinary organizations

U skladu sa Zakonom o veterinarstvu, današnje veterinarske službe u Republici Hrvatskoj organizirane su u piramidalnoj strukturi temeljenoj na načelima vertikalne subordinacije (inspekcijske službe), na dosljednoj podjeli dužnosti i na usklađenosti s administrativnom podjelom države (cf. dijagram 1.).

Dijagram 1. Organizacija veterinarskih služba

Diagram 1. Arrangements of veterinary organizations

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva je na vrhu piramide. U sredini su Uprava za veterinarstvo i županijski i granični veterinarski uredi te državne veterinarske institucije za laboratorijsku dijagnostiku i analitiku, a privatne veterinarske organizacije⁶ čine bazu piramide. Ministarstvo treba osigurati uspostavu adekvatne komunikacije između središnjih, regionalnih i lokalnih služba. Središnji autoritet koji je odgovoran za standarde, mora biti u mogućnosti provoditi kontrolu nad regionalnim i lokalnim službama. Mjerodavno tijelo mora biti neovisno o vanjskim utjecajima i mora biti u mogućnosti provoditi svoje dužnosti bez ikakvih ograničenja.

U kontekstu tako organiziranoga veterinarskoga sustava nadzora nad pošiljkama životinja i proizvoda životinjskoga podrijetla od posebne je važnosti, za približavanje EU, razvijanje infrastrukture, opreme i osoblja na graničnom prijelazu kao budućoj vanjskoj granici EU-a [25]. U pogledu infrastrukture potrebno je osigurati objekte i prostorije za veterinarsko osoblje i pregled životinja koji moraju biti prilagođeni inspekciji, utovaru i istovaru različitih prijevoznih sredstava i vrsta životinja, njihovu hranjenju, pojenju i timarenju. Ako to nije moguće, treba osigurati usluge poduzeća u neposrednoj blizini koje ima potrebne objekte i opremu.

⁶ Privatne veterinarske organizacije mogu biti osnovane kao pravne i fizičke osobe: veterinarske ambulante, stanice, bolnice, klinike, centri za reprodukciju i umjetno osjemenjivanje te veterinarske ljekarne. Samo ovlaštene veterinari ovlaštene veterinarske organizacije mogu provoditi veterinarsko-zdravstvene preglede i kontrole.

Osim toga, treba osigurati pristup prolazu za prijevoz živih životinja tako da one što manje nepotrebno čekaju. Trebala bi i propisno opremljena mreža laboratorija, uključujući i središnji referentni laboratorij sa statusom neovisnosti o proizvođaču (prerađivaču) i koji bi pokrivao cijelu državu. Prihvatljivo je korištenje laboratorijima u drugim državama ako se može dokazati da nude istu razinu usluga. Za uspostavljanje veze s drugim graničnim postajama i referentnim laboratorijima Hrvatska mora osigurati odgovarajuću opremu za brzu razmjenu informacija unutar Animo-mreže. Granična inspekcijska postaja dobiva odobrenje Europske komisije za kontrolu određene vrste životinja s obzirom na raspoložive kapacitete (objekte, opremu i veterinarsko osoblje). Da bi se sve navedeno provelo, valjalo bi pravodobno osigurati potrebna financijska sredstva.

4.3. Aktivnosti u području prava pomorskoga transporta

Activities in the line of maritime transport law

Zakonodavstvo EU-a na području prometa ima za cilj unaprijediti funkcioniranje unutarnjega tržišta podupiranjem djelotvornih te ekoloških i korisniku prihvatljivih prometnih usluga. Pravna stečevina EU-a obuhvaća sektore cestovnoga, željezničkoga, zračnoga i pomorskoga prometa i prometa unutarnjim plovnim putovima. Ona, također, obuhvaća i tehničke i sigurnosne norme, socijalne standarde i liberalizaciju tržišta u kontekstu Jedinstvenoga europskoga prometnoga tržišta. Pravna stečevina iz područja pomorskoga prometa sastoji se od tri dijela: sigurnosti prometa, slobode usluga i međunarodnih odnosa.

Skladni odnosi Republike Hrvatske s ostalim državama, što bolja uspostava ekonomske suradnje, međunarodna trgovina i uporaba hrvatskih luka za međunarodni promet uređeni su međunarodnim sporazumima o pomorskom prijevozu koji su na snazi. Regulativa Vijeća Europe 4055/86/EEC je kamen temeljac slobode u pružanju usluga pomorskoga transporta. Ona uspostavlja liberalizaciju toga tržišta između država članica, te između njih i trećih država. Nacionalni zakoni iz područja pomorstva prilagođeni su uvelike prometnim propisima Europske unije [11, 228]. Tijekom 2003. godine donesen je Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama ("Narodne novine", broj 158/03.), djelomično usklađen s direktivama EU-a. Detaljniju uskladbu treba provesti donošenjem podzakonskih akata na temelju Zakona.

U području pomorskoga prometa veći dio zakonodavstva što regulira tehničke norme sektora, u skladu je s odgovarajućim normama Međunarodne pomorske organizacije (IMO) i Međunarodne organizacije rada (ILO), kojih je Hrvatska član. Međutim, potrebna je daljnja uskladba s pravnom stečevinom na području uvjeta registracije plovnih objekata, obveza javne službe i ugovora te određenih elemenata u socijalnom zakonodavstvu.

Uprava pomorstva⁷ Ministarstva mora, prometa i razvitka ustrojena je po unutarnjim ustrojstvenim jedinicama koje provode odredbe zakona i podzakonskih akata iz njihova djelokruga, a to su: Odjel upravnopravnih i međunarodnih poslova, Odjel pomorskoga prometa, Odjel morskih luka i pomorskog dobra i Odjel stručno-tehničkih poslova i sigurnosti prometa [11, 230]. Inspekcijski nadzor nad provođenjem odredaba Pomorskoga zakonika koje se odnose na sigurnost plovidbe obavljaju inspektori sigurnosti plovidbe Ministarstva i lučkih kapetanija.

4.4. Organizacija pomorskoga transporta živih životinja

Organization of live animals sea transport

Postupci, tj. procesi proizvodnje prometnih usluga u pomorskom teretnom prometu jesu brojni, složeni i dugotrajni, što ovisi o: vrsti predmeta prijevoza, vrsti i načinu prijevoza, prijevoznim sredstvima, dužini prijevoznog puta, te koristi li se konvencionalnim, kombiniranim ili multimodalnim transportom s manje ili više transportnih tehnologija. Univerzalni model Tehnologije pomorskoga teretnoga prometa čine tri specifične (pod)tehnologije [2, 454]: 1) tehnologija pripreme prijevoza, 2) tehnologija provedbe prijevoza i 3) tehnologija završavanja prijevoza. Organizacija transporta živih životinja uključuje pripremu životinja i prijevoznih sredstava prije polaska, planiranje događaja, inspekcije utovara i propisanih uvjeta prijevoznih sredstava, monitoring životinja i uvjeta transporta te istovar i držanje životinja.

U svim fazama organizacije transporta uvoza, izvoza i provoza živih životinja brodom vrlo je bitno naglasiti ulogu pomorskoga špeditera, pomorskoga agenta i prijevoznika. S obzirom na tijesnu povezanost pomorskoga transporta s drugim transportnim sustavima i podsustavima transportnoga sustava, špediter poduzima brojne aktivnosti u organizaciji transporta od proizvođača (prodavatelja) do krajnjega odredišta. Kako pomorski transport uglavnom ima međunarodni značaj, tako i špediter treba djelovati na međunarodnom tržištu. Pri tome on angažira i brojne sudionike: prijevoznike, skladišta, terminale, financijske institucije, tijela državne uprave i brojne druge činitelje. Opseg poslova špeditera ovisi o njegovoj funkciji i njegovu ugovoru s naručiteljem usluga.

Prijevoznik koji obavlja prijevoz živih životinja mora biti registriran za prijevoz životinja po propisima koji vrijede u cijelom EU. On je obavezan prije polaska dostaviti na ovjeru ovlaštenom veterinaru "plan puta", koji treba sadržavati: vrijeme polaska i predviđeno vrijeme dolaska, točan broj i vrstu životinja koje se prevoze, postaje hranjenja, pojenja i odmaranja, promjene

prijevoznih sredstava i certifikate (licence) kojima se dokazuje da prijevozno sredstvo odgovara zahtjevima za prijevoz životinja, ime odgovorne osobe koja prati pošiljku i drugo.

Ovlašteni veterinar treba neposredno prije utovara pregledati životinje i usporediti ih s pratećom dokumentacijom (planom puta, certifikatima i sl.), provjeriti prijevozno sredstvo i prijevoznika te odobriti ili ne odobriti utovar.

Odredbe EU-a za roll-on, roll-off transport životinja u odnosu na ograničenje dužine putovanja i mjesta odmorišta, naišle su na različitosti u primjeni. Zato treba determinirati problem i postaviti primjerenije mjere i standarde u pomorskom transportu.

4.5. Politika ljudskih potencijala

Human resources policy

Svaka država članica EU-a treba donijeti program za izmjenu osoblja imenovanoga da provode veterinarsku kontrolu životinja koje dolaze iz trećih država. Europska komisija i države članice trebaju koordinirati programe sa Stalnim veterinarskim odborom (*Standing veterinary committee*) i poduzimati sve potrebno da se osigura provedba zadataka programa, što nije moguće bez osposobljenoga veterinarskoga i pomoćnoga osoblja te svih ostalih sudionika u transportu.

U graničnim inspekcijskim postajama, s obzirom na njihovu veličinu i kapacitet, propisano je koliko minimalno ovlaštenih veterinaru i veterinarskoga pomoćnoga osoblja treba biti zaposleno u postaji, uz uvjet da je unutar 24 sata osigurano dežurstvo najmanje jednoga ovlaštenog veterinaru. Ovlašteni veterinar ima prava i obveze pregledati pošiljku životinja pri uvozu, izvozu i provoju. Pri tome može odobriti ili zabraniti uvoz ili izvoz životinja.

Kada pri veterinarskom pregledu ovlašteni veterinar ustanovi da životinja nije u skladu s propisima veterinarskoga zakonodavstva EU-a ili s nacionalnim veterinarskim zakonodavstvom države članice, ili kada neka provjera upućuje na neregularnosti, on treba, nakon konzultacije s osobom odgovornom za utovar, odlučiti:

- hoće li se smjestiti (zbrinuti), nahraniti i napojiti životinje i, ako je potrebno, pružiti im njega, ili
- će se one smjestiti u karantenu ili izolaciju, ili
- će se životinje vratiti, ali ne prije isteka osam dana boravka u državi članici EU jer je to vrijeme potrebno da veterinarski dokumenti budu izdani, a životinji se osigura dobrobit.

Kada povrat životinje nije moguć, najčešće zbog njezine dobrobiti, ovlašteni veterinar može: odobriti klanje životinja za ljudsku upotrebu ili, kada nema druge mogućnosti, narediti klanje životinja na human način i njihovo neškodljivo uklanjanje.

Da bi se veterinarski nadzor provodio nesmetano i objektivno, sve razine služba, uključujući graničnu

⁷ Uprava pomorstva Ministarstva pomorstva, prometa i veza je 18. lipnja 2003, zajedno s lučkim kapetanijama, uspješno završila proces uvođenja Sustava kvalitete sukladno normi ISO 9001:2000. Time je Uprava pomorstva postala prva organizacijska cjelina u sklopu sustava državne uprave Republike Hrvatske koja je uspješno uvela Sustav upravljanja kvalitetom prema međunarodnoj normi ISO 9001:2000. [11].

kontrolu i laboratorije, moraju imati dostatan broj djelatnika, financijskih resursa i resursa u opremi za provedbu kontrole. Svi djelatnici trebaju uživati neovisan status unutar službe koji osigurava njihovu neovisnost, i egzistencija im ne smije ovisiti o komercijalnim interesima. Tamo gdje ima vanjskih suradnika, treba osigurati da i oni imaju istu razinu neovisnosti i da se na njih može računati kao na stalno zaposleno osoblje.

Odgovorno tijelo mora biti u mogućnosti pokazati da se upražnjena radna mjesta na vrijeme popunjavaju i da učinkovitost službe nije smanjena zbog nedostatka kvalificiranih zaposlenika. Kako bi se unaprijedilo poslovanje veterinarskoga inspektorata, prijeko je potrebna prije svega edukacija veterinarskih inspektora. Organiziranjem permanentnoga obrazovanja različitim tečajevima omogućuje se veterinarskom inspektoratu da prati propise i pravna pravila koje se odnose na uvoz, izvoz i provoz životinja i proizvoda životinjskoga podrijetla. O programima usavršavanja koji se provode radi djelotvornijeg obavljanja posla, treba voditi propisane evidencije.

4.6. Ostale aktivnosti

Other activities

Zabrana ulaska na teritorij EU. Ovlašteni veterinar treba zabraniti ulazak životinja na teritorij EU-a kada je veterinarskom kontrolom utvrđeno [25]:

1. životinje potječu iz trećih država gdje je uvoz takvih životinja zabranjen nacionalnim zakonodavstvom ili su iz trećih država gdje je uvoz takvih životinja zabranila Europska komisija,
2. da su to nesukladne životinje (nisu u skladu s propisanim uvjetima nacionalnoga veterinarskoga zakonodavstva u državi članici mjestu odredišta),
3. da su životinje izmučene, ili se sumnja na patnju, ili su inficirane zaraznim bolestima, ili gdje bolest predstavlja rizik za javno zdravstvo i zdravlje životinja, ili gdje postoji neki drugi razlog predviđen veterinarskim zakonodavstvom EU-a,
4. ako se država izvoznica ili država podrijetla nije uspjela uskladiti s uvjetima propisanim u veterinarskom zakonodavstvu EU-a,
5. da veterinarski certifikati ili dokumentacija koja prati pošiljku životinja ne odgovaraju uvjetima propisanim u veterinarskom zakonodavstvu EU-a.

Nadalje, države članice mogu poduzeti prikladne **administrativne i kaznene mjere** da kazne svako kršenje veterinarskoga zakonodavstva, posebno kada otkriju da: certifikati ili prateća dokumentacija ne odgovara stvarnom stanju životinja, identifikacijske oznake nisu u skladu s propisima, životinje nisu dovedene na pregled u graničnu inspeksijsku postaju ili nisu otpremljene u prvotno namijenjeno odredište.

Osim toga, treba postojati djelotvorni **sustav za otkrivanje i prijavu bolesti životinja** koje su značajne

za životinje/proizvode namijenjene izvozu ili uvozu. On treba sadržavati mjere epidemiološkoga nadzora, registraciju farma, označivanja životinja i kontrole kretanja, tako da se može osigurati podobnost životinja kojima se koristi u proizvodnji proizvoda s EU-statusom. Može također uključivati i monitoring bolesti, postojanje programa kontrole i/ili iskorjenjivanja bolesti.

Kontrola sigurnosti hrane: treba osigurati detalje o zoonozama što su pokrivene nacionalnim zakonodavstvom i mjerama kontrole koje su poduzete. Procedure koordinacije između mjerodavnih tijela zaduženih za zdravlje životinja i javno zdravstvo također trebaju postojati, uz sustav pohrane poduzetih akcija i njihovih rezultata kad se utvrdi zoonoza. U EU djeluje *Food and veterinary organisation* (Organizacija za hranu i veterinarstvo) kao sastavni dio *Directorate-General* za zdravlje i zaštitu potrošača, a njezini zadaci su: promoviranje učinkovite kontrole sustava kvalitete i sigurnosti hrane u veterinarskom smislu, provjera usklađenosti s odredbama EU-a za kvalitetu i sigurnost hrane, veterinarsko zdravstveno zakonodavstvo unutar EU i u trećim državama izvoznicama u EU i razvoj politike EU-a u veterinarskom sektoru kvalitete i sigurnosti hrane.

Zaštita dobrobiti životinja. Veterinarski inspektori za zaštitu dobrobiti životinja ovlašteni su slobodno pristupiti svagdje gdje borave ili se iskorištavaju životinje i poduzeti mjere kako bi se spriječilo zlostavljanje, poboljšali životni uvjeti, zdravstveno stanje i opća dobrobit životinja [4]. Kada utvrdi nepravilnosti, veterinarski inspektor osobito treba [20]:

1. zabraniti transport životinja, na neodređeno ili određeno vrijeme,
2. navesti uvjete pod kojima životinje mogu biti transportirane,
3. zahtijevati da se putovanje dovrši, ili da se životinje vrate na mjesto polaska najkraćim putem, koji im neće uzrokovati nepotrebne patnje,
4. zahtijevati da se životinjama osigura prikladan smještaj s odgovarajućom skrbi dok se problem ne riješi ili
5. zahtijevati humano klanje životinja.

Životinjama koje ulaze na teritorij EU-a, a dugo su putovale, propisano je vrijeme odmora od 24 sata u blizini graničnoga prijelaza, osim ako država polaska i država odredišta poštuju u svojem zakonodavstvu dobrobit životinja. EU Direktiva o zaštiti životinja za vrijeme transporta mora biti uvedena i primijenjena u svim državama članicama, pa tako i u Hrvatskoj. Ako se uoče nepridržavanja (kršenja) odredaba Direktive, valja donijeti rješenje u korist zaštite životinja. Potrebno je revidirati maksimalno vrijeme putovanja i odmora.

Hrvatska bi prilikom pristupanja Europskoj uniji trebala ukinuti carinski nadzor na granicama s državama članicama EU. Prilikom strateškog planiranja trebalo bi uzeti u obzir i resurse potrebne za pojačanje pograničnih postaja duž hrvatskih granica s državama koje nisu članice Europske unije.

5. Zaključak

Conclusion

Počeci propisa o transportu nađeni su u rimskom zakonodastvu. Od doba renesanse međunarodni je zakon razvijen u dijelu načela vladajućega prijevoza, posebice pomorski zakon. Prije više od dva stoljeća postavljena su okvirna pravila unutar međunarodnih organizacija jer je većina transporta regulirana na međunarodnoj razini. Glavni je cilj bio pritom da se međunarodnim pravilima olakšaju trgovinu i promet, što nije uvijek moguće jer nacionalna zakonodavstva često nastoje zaštititi domaća tržišta.

Promet je velika industrija kojoj pripada znatan udio u BDP-u (u Hrvatskoj oko 8%) i tijesno je povezan s drugim ključnim politikama, kao što su ekonomska, socijalna, regionalna i politika zaštite okoliša. Stvaranje unutrašnjega tržišta transportnih usluga oslanja se na mjere liberalizacije i harmonizacije. Zajednička transportna politika EU-a progresivno je uklanjala uvjetne barijere za sve vrste prijevoza (modalna politika) koje su bile postavljene između država članica. Liberalizacijom tržišta EU-a zajednička transportna politika je očuvala uvjete za njegovo nesmetano djelovanje time što je odredila propise što ih prijevoznici EU moraju poštovati. Cilj sklapanju ugovora o pomorskom prijevozu s drugim državama je razvijanje jače gospodarske suradnje u području pomorskoga prometa utemeljene na načelima jednakosti, uzajamne koristi, slobode prijevoza i nediskriminacije.

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU, Hrvatska se obvezala na postupno usklađivanje zakonodavstva s *acquis communautaireom* (pravnom stečevinom). Uvođenjem relevantnoga zakonodavstva treba se osigurati zaštita zdravlja ljudi i životinja po harmoniziranim pravilima u skladu sa zahtjevima Europske unije i s drugim međunarodnim organizacijama (WTO) i konvencijama. Jedan od općih uvjeta primanja u članstvo je i sposobnost preuzimanja obveza koje proizlaze iz članstva, uključujući provedbu ciljeva političke, ekonomske i monetarne unije.

Što se tiče pomorskoga transporta živih životinja, države članice trebaju provoditi učinkovitu kontrolu prolazaka pošiljaka životinja preko graničnih prijelaza EU i trećih država, te morskih luka. U njima smještene granične veterinarske inspeksijske postaje moraju biti popunjene stručnim osobljem i opremom, i mora postojati zakonska osnova za provođenje kontrola. Posebno prihvat, rukovanje i skladištenje i daljnji transport životinja i proizvoda namijenjenih isporuci u EU, ili namijenjenih za proizvodnju proizvoda s EU-statusom, moraju ispunjavati zahtjeve EU-a i mora se izbjeći rizik unakrsne kontaminacije s neprihvatljivim životinjama ili proizvodima.

Neadekvatan transport živih životinja može imati negativan ekonomski, zdravstveni i socijalni utjecaj. Ekonomski utjecaj očituje se u ekonomskim gubicima zbog uginuća za vrijeme transporta, zdravstveni u brzom širenju zaraznih bolesti, a socijalni u neprimjerenoj zaštiti životinja u transportu. Skrb o dobrobiti životinja u

transportu jedno je od glavnih nastojanja Udruženja veterinarara Europe (kojega je i Hrvatska članica). Oni su uvijek bili mišljenja da mjesto uzgoja životinja treba biti što bliže mjestu izlegnuća i, na kraju, mjestu klanja. Kada god je to moguće, transport životinja za klanje treba biti zamijenjen transportom mesa, i na taj bi način dobrobit životinja u transportu bila znatno poboljšana. Pri tome se, zbog povećanja tržišta, i prijevozna politika izmijenila i transeuropska mreža povećala pa EU treba revidirati svoju međunarodnu ulogu ako želi slijediti razvoj održivoga prijevoznoga sustava i riješiti probleme prenatrpanosti i onečišćenja.

Uzdižući i razvijajući infrastrukturu graničnoga prijelaza, kao buduću vanjsku granicu EU-a, Hrvatska čini važne korake približavanju EU-standardima na polju graničnoga menadžmenta, međunarodnoga transporta i veterinarskih kontrola.

Literatura

References

- [1] R. ZELENKA, *Međunarodna špedicija*, Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka, 1996.
- [2] R. ZELENKA, *Prometni sustavi – Tehnologija – Organizacija – Ekonomika – Logistika – Menadžment*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2001.
- [3] V. VUČEVAC-BAJT, *Povijest veterinarstva*, Sveučilište u Zagrebu, Veterinarski fakultet, Zagreb, 1993.
- [4] Zakon o dobrobiti životinja, „Narodne novine“, 19/1999.,
- [5] Zakon o sustavu državne uprave, „Narodne novine“, broj 190/2003, pročišćeni tekst
- [6] Zakon o veterinarstvu, „Narodne novine“, 70/1997., 105/2001. i 173/2003.
- [7] Pravilnik o načinu dezinfekcije prijevoznih sredstava kojima se prevoze pošiljke životinja, proizvodi životinjskog podrijetla i otpadna animalna tvar, „Narodne novine“, 7/1992.
- [8] Pravilnik o načinu utovara, pretovara i istovara pošiljaka životinja, sirovina, proizvoda od otpadaka životinjskog podrijetla i higijensko-tehničkim uvjetima kojima mora udovoljavati prijevozno sredstvo i pošiljka u unutarnjem i međunarodnom prometu, „Narodne novine“, 98/1997.
- [9] Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati kolodvori i pristaništa za utovar, pretovar i istovar pošiljki životinja, „Narodne novine“, 52/1991., 26/1993. i 52/1993.
- [10] Naredba o graničnim prijelazima za koje su osnovane granične veterinarske stanice, „Narodne novine“, 3/1995.
- [11] Nacionalni program RH za pridruživanje EU – 2004. godina, Ministarstvo europskih integracija, Zagreb, 2004.
- [12] www.articles.findarticles.com/p/articles/mi_m0WXLiis_2_000_Feb_19/ai_59561285 (7.7.2004.)
- [13] www.ciwf.ie/campaigns/Briefingdocs/BDTransport2004_04.html (23.6.2004.)
- [14] www.D:code%20of%20practice%20standardi.mht (22.7.2004.)
- [15] www.dhdirh.cor.fr/obs.coe.int (7.7.2004.)
- [16] www.eftasurf.int/fieldswork/fieldgoods/foodvet/dbaFile2282.html (6.7.2004.)
- [17] www.ekologija.net (30.5.2004.)
- [18] www.europa.eu.int (1.6.2004.)
- [19] www.europa.eu.int/eur-lex/pri/eu/oj/dat/2001/l-326 (12.7.2004.)
- [20] www.legislation.hms.gov.uk (28.5.2004.)
- [21] www.msue.msu.edu/msue/imp/modit/10179503.html (1.6.2004.)
- [22] www.osiguranje.hr/pocetna.asp?br_vijesti=1302 (6.6.2004.)
- [23] www.transport%20-%29 (23.6.2004.)
- [24] www.vlada.hr/zakoni/avis-hrvatsk.htm (11.7.2004.)
- [25] www.vurs.gov.si/EU_zakonodaja/kazalci/91496/914_96.htm (20.7.2004.)

Rukopis primljen: 26.10.2004.